

ÓRATERV

I. ALAPADATOK

Osztály: 9.D

Témakör: Kémiai kötések és kölcsönhatások halmazokban

Tanítási egység: **Ionos kötés és ionrács**

Előző tanítási egység: Halmazok

Következő tanítási egység: A fémes kötés és a fémrács

Óra típusa: Új ismereteket feldolgozó óra

II. TANTERVI KÖVETELMÉNYEKNEK VALÓ MEGFELELÉS

1. A tanítási óra főbb céljai:

Fejlesztendő attitűdök, készségek és képességek:

- ☛ A természettudományos gondolkodás képességének fejlesztése
- ☛ Az elektronszerkezetről korábban tanultak felelevenítése
- ☛ A nemesgázszerkezet megértése, az atomok neemsgázszerkezet kialakítására törekvéseinek megértése
- ☛ Egyszerű ionok képződésének megértése
- ☛ Ionkötés kialakulásának értelmezése, megértése
- ☛ Képletek szerkesztésének képessége az egyszerű ionvegyületek esetében
- ☛ Az ionvegyületek szerkezete és fizikai tulajdonságai közötti kapcsolat megértése
- ☛ Tanult anyagok képletének ismerése, értelmezése.
- ☛ Multimédiás tananyag használatában való jártasság fejlesztése
- ☛ Képek, animációk, filmek értelmezése

Fejlesztési szint, követelmények:

<i>Fogalmi szint (A témakörben megjelenő, a vizsgakövetelményekhez kapcsolódó általános és egyedi fogalmak)</i>	kation fogalma, anion fogalma. Ionkötés fogalma. Ionvegyület, ionrács. Rácsenergia.
<i>Értelmezés, megértés szintje</i>	a kationok képződése atomokból, az anionok képződése atomokból, elnevezésük (-id). Az ionkötés kialakulása.
<i>Követelmény</i>	A tanuló tudja - jelölni az elemek kationjait, és felírni képződési egyenletüket atomjaikból, jelölni az elemek anionjait, és felírni képződési egyenletüket atomjaikból. - a tanult ionokból megszerkeszteni ionvegyületek tapasztalati képletét.

Tantárgyi koncentráció:

- ☛ **Belső:** fizikai és kémiai tulajdonságok; az atom szerkezete; kémiai kötések; egyéb rácstípusok; NaCl-olvadék elektrolízise; Al-gyártás; oldhatóság („hasonló a hasonlóban”). Kémiatörténet: elektron felfedezése.
- ☛ **Külső:** fizika – atomszerkezet; halmazállapotok; fizikai változások és tulajdonságok; elektromos vezetés; elektrosztatikus vonzás.
matematika: Pitagorasz-tétel (ionsugár számítása)
földrajz: ionvegyületek (pl. kősó) a természetben
biológia: ionok a szervezetben
anyanyelv: szakkifejezések helyes használata
informatika: oktatóprogram használata

2. Didaktikai megfontolások:

Didaktikai feladat:

Házi feladat **ellenőrzése**.

Új ismeret közlése, **ismeretszerzés**, korábbi ismeretek bővítése. Szerkezet és tulajdonság összefüggéseinek feltárása.

Kémiai kísérletezés, mint a tudományos megismerés eszköze.

Szaknyelv alkalmazása.

A kristályos anyagok belső rendjének szemléltetése.

Előkészíteni az oldhatóság (hasonló a hasonlóban), polaritás témákat és a szerves kémiai témaköröket (anyagismeret)

Az órán alkalmazott oktatási, nevelési módszerek:

Ellenőrzés. (Házi feladat)

Tanári magyarázat.

Tanári kísérlet (Csak a 9.A-ban).

Alkalmazott munkaformák:

Frontális osztálymunka

Egyéni munka. Frontális ellenőrzés.

III. FELHASZNÁLT TANESZKÖZÖK, SEGÉDLETEK

1. Dr. Siposné Dr. Kedves Éva – Horváth Balázs – Péntek Lászlóné: Kémia 9. Általános és szerves kémia (MS – 2616U) Mozaik Kiadó, Szeged 2013.

2. Mozaweb Kémia 9. (Webtankönyv 41-44. oldal)

<https://www.mozaweb.hu/mblite.php?cmd=open&bid=MS-2616U&page=41>

3. Realika (A tanári gépről off-line módban futtatva.)

☐ IV. Kémiai kötések

[19. Ionkötés 1. rész](#)

[20. Ionkötés 2. rész](#)

Farkasné Ökrös Marianna EKF Gyakorló

A program elérhetősége:

[http://realika.educatio.hu/ctrl.php/unregistered/
preview/coursecs?c=41&pbka=0&pbk=%2Fctrl.php%2Funregistered%2Fcourses](http://realika.educatio.hu/ctrl.php/unregistered/preview/coursecs?c=41&pbka=0&pbk=%2Fctrl.php%2Funregistered%2Fcourses)

4. Matematikai, fizikai, kémiai összefüggések. Négyjegyű függvénytáblázat
Nemzeti Tankönyvkiadó 2007.

Informatikai eszközök:

- Laptop, projektor

Szemléltető eszközök: periódusos rendszer, tankönyvi ábra, NaCl ionrácsa

9.A osztályban

Kísérleti eszközök, anyagok:

Nátrium reakciója klórral

KMnO₄, cc. HCl, fém Na

Gázfejlesztő-készülék, hajlított üvegcső gumicsővel, gázfelfogó üveghengerek (nagy méretű Erlenmeyer-lombik), üveglapok, lyukasztott kémcső vagy égető kanál. Csipesz, kés, óraüvegek.

Forrás és leírás: Rózsahegyi Márta - Wajand Judit: 575 kísérlet a kémia tanításához
Tankönyvkiadó, Budapest 1991.

Farkasné Ökrös Marianna
EKF Gyakorló

IV. ÓRATERV – A TANÓRA MENETE

Idő	Tartalmi elemek: ismeretek, feladatok. Követelmények	Tanulói tevékenység- formák	Pedagógiai eljárások, módszerek. Munka- és szervezési formák; tanári tevékenység	Kompetenciák	Kapcsolódási pontok	Eszközök, szemléltetés	Tanórai reflexió, megjegyzések
2 perc 2/2/45	I. SZERVEZÉSI FELADATOK	Hetes jelent.	Tanóra és a hiányzók adminisztrálása. Felszerelés ellenőrzése.				
5 perc 5/7/45	II. HÁZI FELADATOK ELLENŐRZÉSE Mf. 17.o. 4. f.; 18.o. 6.f Tk. 40. o. 3. 5. 6. f.	Hibás megoldások javítása, hiányságok pótlása.	Frontális osztálymunka. Tanári magyarázat szükség szerint.			Füzet, munkafüzet Tábla	A hibás megoldásokat javítani, ami nehézséget okozott, röviden magyarázni. (idő)
13 perc 13/20/45	III. IONOK KÉPZŐDÉSE ATOMOKBÓL * Nemesgázszerkezet (Ne, Ar) Kation, anion fogalma. $Na \rightarrow Na^+ + 1e^-$ $Cl + 1e^- \rightarrow Cl^-$ Ionozációs energia (E_i), előjele, tendenciák a periódusos rendszerben. Ionok mérete. Feladatmegoldás: Mf. 18. o. 1.-5.	Megfigyelés. Rögzítés a füzetbe. Feladatmegoldás.	Frontális osztálymunka. Egyéni munka. Kiegészítő tanári magyarázat. Táblakép kialakítása. Önálló munka. Frontális ellenőrzés	Figyelem és fegyelem fenntartása. Füzetvezetés. Értelmezés, megértés.	<i>Biológia: ionok, sóoldatok. Sóbarlangok élettani hatásai; az idegrendszer működése, ionok a szervezetben</i> <i>Anyanyelvi kommunikáció: szakkifejezések használata</i>	Realika (R) * off-line vetítés. Laptop, projektor. R: 19. 2.a; R: 20. 2.a;3.; 4. R: 19. 3.a R: 19. 4 Füzet, táblakép Függvénytábla. Periódusos rendszer. Mf.	*9.D: Realika és tanári kiegészítés 9.A és 9.C: tanári magyarázat Realika részletek kb. 8 perc Az elektronaffinitás középszínten nem követelmény. Időfüggő, meg nem oldott feladatok házi feladatok.

<p>20 perc 20/40/45</p>	<p>IV. IONVEGYÜLETEK KÉPZŐDÉSE</p> <p>Na reakciója klórral.* $Na^+ + Cl^- \rightarrow NaCl$ $(2Na + Cl_2 = 2NaCl)$</p> <p>Ionkötés fogalma. Rácsenergia fogalma, előjele, mértékegysége.</p> <p>Ionvegyületek képletének írása: Li_2O; Al_2O_3; MgO.</p> <p>Feladatmegoldások:** 9.D: Realika feladatai - ionok keletkezése - képletek</p> <p>9.A és 9. C: Tk. 44/4; 44/5</p>	<p>Megfigyelés.</p> <p>Rögzítés a füzetbe.</p> <p>Figyelem, megértés.</p> <p>Feladatmegoldás.</p>	<p>Frontális osztálymunka.</p> <p>Kiegészítő tanári magyarázat. Táblakép kialakítása.</p> <p>Frontális munka.</p> <p>Önálló munka. Frontális ellenőrzés</p>	<p>Figyelem és fegyelem fenntartása. Füzetvezetés. Értelmezés, megértés.</p> <p>Alkalmazás.</p>	<p><i>Földrajz: sótelepek, evaporitok, tengerek sótartalma</i></p>	<p>Füzet, táblakép</p> <p>Realika off-line vetítés. Laptop, projektor.</p> <p>*R: 19.5.; 6.c</p> <p>NaCl ionrácsa.</p> <p>Tk. ábra: 41.o. R: 20. 5; 6.a R: 7.a.,b.</p> <p>Tk. 43. o. táblázata Függvénytábla</p> <p>R.19.3.b; 5 R.19.6.a,b. 20.2.b 20.3 20.6.b Munkafüzet</p>	<p>Kb. 3 perc</p> <p>*Kísérlet: 9.D: Realika film 9.A: Tanári kísérlet</p> <p>9.C: Tanári magyarázat a tankönyvi ábrához Realika részek időigénye kb. 7 perc</p> <p>A feladatok kijelölésében a pedagógiai kísérlet miatt van szükség.</p>
<p>5 perc 5/45/45</p>	<p>V. ÓRA ZÁRÁSA Hf.: Mf. 19. o. 7-10. ; 13. Meg nem oldott feladatok 18.o.-ról Tanulandó: Tk. 41-44. 9.D: Realika leckék (19.-20)</p>	<p>Rögzítés a füzetbe</p>	<p>Tanári közlés.</p>				<p>Ha maradt idő, a Hf. ellenőrzésre itt még egy feladat erejéig vissza lehet térni.</p>

TÁBLAKÉP

Ionos kötés és ionrács

1. Nemesgázok szerkezete: telített elektronhéj

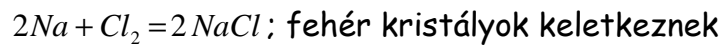
He: 2

Ne: 2, 8

Ar: 2, 8, 8

2. Kísérlet: Olvadt nátriumot teszünk klórgázba. (A Cl_2 mérgező!)

Tapasztalás: fényjelenség, apró fehér kristályok jelennek meg
Magyarázat:

- 1.) a Na atom $1 e^-$ leadásával eléri a nemesgázszerkezetet (Ne):

Na: 2, 8, 1

$Na \rightarrow Na^+ + 1e^-$; nátriumion keletkezik

11 p^+ 11 p^+

11 e^- 10 e^-

atom ion

- 2.) a Cl atom felvéve az e^- -t, argonhoz hasonló szerkezetű lesz:

Cl: 2, 8, 7

$Cl + 1e^- \rightarrow Cl^-$; kloridion keletkezik.

17 p^+ 17 p^+

17 e^- 18 e^-

3. Ionok képződése, ionok mérete

I.A

II.A

III.A

VI.A

VII.A

${}_3Li$: 2,1

${}_{11}Na$: 2,8,1

${}_{19}K$: 2, 8, 8, 1

Li^+ ; Na^+ ; K^+

${}_{12}Mg$: 2,8,2

${}_{20}Ca$: 2,8,8,2

Mg^{2+} ; Ca^{2+}

${}_{13}Al$: 2,8,3

Al^{3+}

${}_8O$: 2,6

${}_{16}S$: 2,8,6

O^{2-} ; S^{2-}

${}_9F$: 2,7

${}_{17}Cl$: 2,8,7

F^- ; Cl^- ; Br^- ; I^-

Kation + sugara kisebb az atomjénál

Anion - sugara nagyobb az atomjénál

+ E_i : ionizációs energia, [kJ/mol]: az az energia, amely 1 mol szabad (gáz-halmazállapotú), alapállapotú atom legkönnyebben leszakítható elektronjának eltávolításához szükséges. (pozitív ion képződik)

4. Ionkötés: ellentétes töltésű ionok közötti elektrosztatikus vonzás
→ Ionrács, ionvegyületek.

$+E_r$: rácsenergia, [kJ/mol]. Az ionos kötés erősségét fejezi ki, az 1 mol kristályos anyag szabad, gáz-halmazállapotú ionokra bontásához szükséges energia.

5. Ionkristályos anyagok: ridegek, törékenyek. Szilárd halmazállapotban szigetelők.

Pl. NaCl, KCl, MgO, CaO